

Asia: VN/10343/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi saaristolaiksi

Lausunnonantajan lausunto

Yhteenveto kommentteistanne lausuntokoosteen laatimista varten

Metsähallitus kannattaa saaristolain uudistusta ja pitää esityksen tavoitteita nykyaikaisina ja tarpeellisina. Esitys luo edellytyksiä saariston elinvoiman vahvistamiselle ja saaristossa asumiselle sekä tuo aiempaa selkeämmin esiin kulttuuriperinnön ja luontoarvojen vaalimisen osaksi lain ydintavoitteita. Esityksessä huomioidaan erilaisten saaristoalueiden sekä niiden kehittämismahdollisuuksien laaja kirjo ulkosaaristosta saaristomaisiin manneralueisiin. Erilaisten saaristoalueiden luokitus ja kuvaus vastaa hyvin myös erilaisten Metsähallituksen hallinnassa olevien saaristo- ja saaristomaisten alueiden vaihtelua aina ulkosaaristoon painottuvista kasallispuistoista sisävesien sisäsaariston retkeilyalueisiin sekä virkistyskäyttöön ja saaristomaisille manneralueille painottuvaan kaavoituksen kautta tapahtuvaan matkailun ja vapaa-ajan asumisen kehittämiseen. Metsähallitus korostaa sitä, että saaristo sekä vapaa-ajan asumisen ja matkailun kehittäminen ovat monien saaristokuntien vetovoimatekijä.

Metsähallituksen näkökulmasta keskeistä on, että saaristoalueiden suojelualueet, luonto- ja kulttuuriperintökohteet ovat merkittävä osa saariston vetovoimaa, virkistyskäyttöä ja luontomatkailua, ja että näiden arvojen säilyminen edellyttää kestävän käytön periaatteiden ja luonnon kantokyvyn huomioimista myös silloin, kun saavutettavuutta ja palveluja kehitetään. Jatkossa lausunnossa painotetaan erityisesti Metsähallituksen suojelualueiden näkökulmaa ja merkittäviä luontoarvojen ja kulttuuriperinnön vaalimisen näkökulmia. Metsähallitus esittää lausunnossaan myös täsmennyksiä, jotka liittyvät toimeenpanon toimivuuteen ja lain tavoitteiden toteutumiseen.

Kommenttinne 1–2 §:ään sekä niiden perusteluihin

Metsähallitus kannattaa lain tavoitetta koskevaa 1 §:ää. Tavoiteasettelu on selkeä ja vastaa saariston muuttunutta toimintaympäristöä, kun se käsittää elinvoiman vahvistamisen ja saaristossa asumisen edellytysten turvaamisen sekä kulttuuriperinnön ja luontoarvojen vaalimisen. Metsähallitus esittää, että pykälän perusteluissa korostetaan tavoitteen toimeenpanossa kestävän käytön periaatteita ja

luonnon kantokykyä, koska saavutettavuuden, monipaikkaisuuden ja virkistyskäytön kasvu voi positiivisten vaikutusten ohella lisätä käyttöpaineita herkissä saaristokohteissa.

Metsähallitus kannattaa 2 §:ää, jolla selkeytetään saaristopolitiikan poikkihallinnollista luonnetta ja vastuunjakoa ministeriöiden toimialoille. Metsähallitus pitää tärkeänä, että lain tavoitteiden toteutus ja seuranta nojautuvat käytännössä myös keskeisten toimeenpanijoiden yhteistyöhön.

Kommenttinne 3–6 §:ään sekä niiden perusteluihin

Ei kommentoitavaa.

Kommenttinne 7–8 §:ään sekä niiden perusteluihin

Metsähallitus kannattaa 7 §:ää ja yhteysalusliikenteen palveluja koskevan sääntelyn kehittämistä. Yhteysalusliikenne on monilla alueilla välttämätön edellytys ulko- ja välisaariston vakituksille asukkaille sekä elinkeinoille. Metsähallitus pitää myönteisenä, että reittien ja liikennöintialueiden suunnittelussa tulee huomioida vakituksen asumisen lisäksi kausiasutuksen ja elinkeinotoiminnan tarpeet.

Metsähallitus esittää kuitenkin täsmennystä 7 §:n 3 momenttiin kuulemismenettelyn osalta. Esityksen mukaan reittejä ja palvelutasoa suunniteltaessa kuullaan kuntia, hyvinvointialueita ja saaristoasiain neuvottelukuntaa. Metsähallitus katsoo, että kuultavien tahojen joukkoon tulee lisätä Metsähallitus silloin, kun reittien, liikennöintialueiden tai palvelutason muutoksilla on olennainen vaikutus Metsähallituksen hallinnoimiin valtion alueisiin ja kohteisiin. Metsähallituksen vastuulla olevien suojelu- ja virkistyskohteiden hoito, huolto, palvelurakenteiden ylläpito ja kävijävirtojen hallinta sekä luonnonhoito kytkeytyvät paikoin yhteysalusliikenteen ratkaisuihin, ja kuuleminen parantaa päätösten laatua ja toimeenpanon sujuvuutta.

Kommenttinne 9–10 §:ään sekä niiden perusteluihin

Metsähallitus pitää 9 §:ää kannatettavana, koska se vahvistaa saariston elinvoiman kehityksen ja erityispiirteiden huomioon ottamista suunnittelussa ja päätöksenteossa ja tarjoaa keinovalikoiman tavoitteen toteuttamiseksi. Metsähallitus esittää, että saaristovaikutusten arvioinnin sisältöä täsmennetään joko lakitekstissä tai vähintään säännöskohtaisissa perusteluissa siten, että arvioinnissa tarkastellaan lain tavoitteita tasapuolisesti saariston elinvoiman vahvistamisesta ja saaristossa asumisen edellytyksistä kulttuuriperinnön ja luontoarvojen vaalimiseen sisältäen vaikutukset luontoarvoihin, suojelualueiden tavoitteisiin ja luonnon kantokykyyn sekä esitetään tarvittavat lieventämis- ja ohjaustoimet. Tämä täsmennys tukee lain 1 §:ssä asetettua luontoarvotavoitetta ja vahvistaa päätöksenteon ennakoitavuutta erityisesti tilanteissa, joissa saavutettavuuden parantaminen ja kävijämäärien kasvu lisäävät käyttöpaineita herkille kohteille.

9 §:n osalta hallituksen esityksen sivulla 31 todetaan seuraavasti: " Momentin 2 kohdan mukaan saariston elinvoiman kehitys ja erityispiirteet voitaisiin ottaa huomioon myös kuulemalla 14 §:ssä tarkoitettua saaristoasiain neuvottelukuntaa. Neuvottelukunnan kuuleminen tulisi ensisijaisesti kyseeseen valtion viranomaisen saaristoa koskevassa suunnittelussa ja päätöksenteossa." Metsähallitus korostaa, että tähän liittyen olisi syytä täsmentää, että Metsähallitusta ei pidetä valtion viranomaisena saaristolain tarkoittamassa mielessä kuin Metsähallituslain 5 §:n viranomaistehtävien osalta.

Metsähallitus kannattaa 10 §:ää, jolla saariston erityisolosuhteet otetaan huomioon tuen tarvetta lisäävänä tekijänä tukitoimien suunnittelussa ja kohdennuksessa. Metsähallitus pitää tärkeänä, että erityisesti luontoon perustuvien elinkeinojen ja luontomatkailun tukemisessa huolehditaan toimien yhteensopivuudesta luontoarvojen vaalimisen ja suojelualueiden hoidon tavoitteiden kanssa, koska saariston vetovoima ja elinvoima rakentuvat pitkälti luonto- ja maisema-arvojen varaan.

Kommenttinne 11–12 §:ään sekä niiden perusteluihin

Kaavoituksen kautta tapahtuva matkailun ja vapaa-ajan asumisen kehittäminen on saariston ja saaristokuntien elinvoiman vahvistamisen kannalta keskeistä. Metsähallitus on pitänyt nykyistä saaristolain sekä alueidenkäyttölain suhdetta toimivana. Kaavoituksessa ja muissa suunnitelmissa huomioidaan alueidenkäyttölakiin perustuen myös saaristolain 1 §:ssä säädettyt tavoitteet. Tämä vahvistaa tavoitteiden välittymistä maankäyttöä koskevaan päätöksentekoon. Metsähallitus korostaa, että kaavoituksessa on tarkoituksenmukaista huomioida myös suojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelmien tavoitteet sekä virkistyskäytön ohjauksen ja kestävyys tarpeet, jotta luontoarvojen vaaliminen toteutuu käytännössä.

Metsähallitus toteaa, että saaristoalueille tai niiden läheisyyteen voi tulla Metsähallituksen tai muiden toimijoiden tuulivoimahankkeita. Kun saaristolaissa ei tavoitella muutoksia nykyisiin tuulivoiman rakentamisen edellytyksiin esim. maisemavaikutusten osalta, niin tämä olisi hyvä todeta myös lain perusteluissa 11§:ään (alueiden käytön suunnittelu) liittyen.

Metsähallitus pitää 12 §:ää erittäin myönteisenä ja vaikuttavana keinona tukea saaristoluonnon, perinnemaisemien ja kulttuuriympäristöjen hoitoa ja vaalimista. Metsähallitus esittää, että pykälää voisi täydentää siten, että avustusta voidaan myöntää myös valtion toimijalle tai valtion liikelaitokselle, joka vastaa saaristoalueilla luonnon, maiseman tai kulttuuriympäristön hoito- ja vaalimistehtävistä, siltä osin kuin toimenpiteet kohdistuvat pykälässä tarkoitettuun alueeseen. Vaihtoehtoisesti perusteluihin tai toimeenpano-ohjeisiin tulisi kirjata, että avustusta voidaan kohdentaa valtion hallinnoimille kohteille yhteistyöhankkeina. Täsmennys on tarpeen, jotta avustuksella voidaan vaikuttavasti tukea myös valtion vastuulla olevia kohteita, joita on saaristossa runsaasti ja jotka ovat keskeisiä luontoarvojen ja kulttuuriperinnön vaalimisen kannalta.

Kommenttinne 13–14 §:ään sekä niiden perusteluihin

Metsähallitus kannattaa 13 §:ää ja saariston tilanne- ja kehityskuvan laatimista. Säännöllinen tilanne- ja kehityskuva vahvistaa saaristoasioiden tietopohjaa, parantaa päätöksenteon läpinäkyvyyttä ja tukee poikkihallinnollista seurantaan. Metsähallitus esittää, että tilanne- ja kehityskuvan indikaattoreihin sisällytetään elinvoiman kehitystä kuvaavien lisäksi myös luontoarvoihin ja kestäväan käyttöön liittyviä muuttujia, kuten luonnon monimuotoisuuden tilaa kuvaavia tietoja, suojelualueiden kävijämääriä ja käyttöpaineita sekä palvelurakenteiden ylläpidon tilaa. Metsähallitus on valmis tukemaan tietopohjan rakentamista tarjoamalla aineistoja ja asiantuntemusta.

Metsähallitus kannattaa 14 §:ää ja saaristoasiain neuvottelukunnan tehtävää seurata ja arvioida lain tavoitteiden toteutumista sekä edistää saariston erityispiirteiden huomioon ottamista päätöksenteossa. Metsähallitus pitää tärkeänä, että neuvottelukunnan kokoonpanossa ja sihteeristössä varmistetaan myös riittävä ympäristö- ja luontoasiantuntemus sekä mahdollisuus hyödyntää valtion keskeisten saaristotoimijoiden asiantuntemusta, jotta luontoarvojen vaaliminen ja elinvoimatavoitteet voidaan sovittaa yhteen vaikuttavalla tavalla.

Kommenttinne vaikutuksista (luku 4.2 Pääasialliset vaikutukset)

Metsähallitus pitää esityksen vaikutusarviointia pääosin onnistuneena ja yhtyy arvioon siitä, että esityksellä on myönteisiä ympäristövaikutuksia erityisesti avustusjärjestelmän ja suunnittelua koskevien velvoitteiden kautta. Metsähallitus korostaa kuitenkin, että saavutettavuuden parantaminen ja saariston vetovoiman kasvu voivat joillakin alueilla elinvoiman vahvistamisen rinnalla lisätä käyttöpaineita herkissä luontokohteissa. Tämän vuoksi vaikutusten tarkastelussa ja toimeenpanossa tulee huomioida myös tarve lieventäville toimille, kuten käytön ohjaukselle, palvelurakenteiden ylläpidolle ja kulumisen hallinnalle. Nämä toimet ovat keskeisiä, jotta elinvoiman vahvistaminen on pitkällä aikavälillä yhteensopivaa luontoarvojen vaalimisen kanssa.

Kommenttinne yleisperusteluista (luvut 1–12, lukuun ottamatta lukuja 4.2 Pääasialliset vaikutukset ja 7 Säännöskohtaiset perustelut)

Metsähallitus esittää perusteluja tarkennettavaksi sivulla 18 todettujen retkeilyalueiden määrän osalta. Lukumäärä on hyvä esittää kansallispuistojen kanssa yhteismitallisesti vain saaristoalueille sijoittuvia alueita koskien. Ulkoilulain perusteella perustettuja valtion retkeilyalueita on saaristoalueilla yksi, Oulujärven retkeilyalue.

Perustelujen sivulla 17 käsitellään turvallisuusnäkökulmaa. Metsähallitus pitää tarkastelun näkökulmaa kuitenkin suppeana. Saaristoalueet ovat erittäin tärkeitä myös maanpuolustuksen näkökulmasta. Metsähallituksen hallinnassa on laajoja saaristoalueita, joissa Puolustusvoimien käyttö on alueiden ensisijainen käyttömuoto. Metsähallitus esittää perusteluja täydennettäväksi turvallisuusnäkökulman ja maanpuolustuksen osalta.

Muilta osin Metsähallitus pitää yleisperusteluja kattavina ja ajantasaisina. Esityksessä kuvataan hyvin toimintaympäristön muutos, erityisesti monipaikkaisuuden ja kausiasutuksen kasvu, sekä yhteysalusliikenteen merkitys saariston elinvoimalle ja turvallisuudelle. Metsähallitus esittää, että

yleisperusteluissa korostettaisiin selvemmin kestävän käytön edellytyksiä, koska yleisperusteluissa tunnistetaan saaristoalueilla sijaitsevien kansallispuistojen ja muiden arvokohteiden merkitys virkistyskäytölle ja luontomatkailulle. Saariston vetovoima nojaa pitkälti luonto- ja maisema-arvoihin, minkä vuoksi elinvoimaa vahvistavien toimien tulee olla systemaattisesti yhteensopivia luontoarvojen vaalimisen kanssa.

Kommenttinne saaristoasian neuvottelukuntaa koskevasta valtioneuvoston asetuseronnoksesta

Metsähallitus katsoo, että saaristoasiain neuvottelukuntaa koskeva asetuseronnos on kannatettava.

Niemelä Juha
Metsähallitus

Ruokosuo Alina
Metsähallitus